

УДК 811.111'25'371:821

Лещенко Г. А.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

РЕАЛІЯ ЯК ЗАСІБ ТВОРЕННЯ ВЕРТИКАЛЬНОГО КОНТЕКСТУ ТВОРУ

Міжкультурна комунікація здійснюється не лише через безпосередній усний чи письмовий обмін інформацією, але й за допомогою літературних творів, які пишуться носіями одних й читаються носіями інших культур. І найчастіше нестача відомостей про місце й час описаних подій веде до неповного розуміння намірів автора. Тому для повного сприйняття твору недостатньо лише знати мови – важливо мати фонологічні знання часу та місця, в яких створювався текст. Ситуація ускладнюється тим, що автор літературного твору далеко не завжди звертає пильну увагу на вищезгадані особливості. Для позначення такої культурологічної, історичної й іншої інформації, яка не виражена в тексті явно, але потрібна для його повного розуміння, використовується термін «вертикальний контекст».

Вертикальний контекст формує текстовий простір та заповнює його асоціативно-смысловими зв'язками. Він об'єднує всю інформацію, що не виражена в тексті вербально та має першорядне значення в утворенні його імпліцитного змісту.

Серед різноманітних способів створення вертикального контексту найбільш інформативним є реалії. Реалії мають специфічне семантичне поле, і тісно пов'язані з культурою та історичним періодом розвитку суспільства.

Проаналізувавши повість О. Кобилянської, виділяємо такі групи національно-маркованих лексем, що співвідносяться з українською історією і культурою, які формують вертикальний контекст повісті:

1. Топонімічні реалії та мікротопоніми: *гора Чабаниця, Білий камінь, село Третівка, полонина, обійстя*.

2. Реалії світу природи: назви дерев, квітів, кущів, трав, тварин, птахів, комах тощо: *смерека, мак, папороть, зілля, зозуля, голубка, хижун, орел*.

3. Реалії побуту: назви одягу, посуду, знарядь того чи того виду діяльності, грошових одиниць, одиниць виміру тощо: *криївка, горівки, мисник, млин, золоті дукачі, золоті червоні, трембіта, цимбали, сопілка*.

4. Реалії суспільного устрою та професійного спрямування: *громада, газда, чабан, громада, старшина*.

5. Реалії релігійного життя, народних вірувань, міфології: святих, свят, церковних інституцій тощо: *Івана Купала, М'ясниці, осіння Богородиця, проща*.

Національно-марковані лексеми, що входять до названих семантичних груп, беруть активну участь у формуванні мовної картини світу українців, виступають детермінантами національного практичного і теоретичного досвіду, отриманого в процесі етногенезу. В художньому творі українські реалії утворюють народознавчий сегмент вертикального контексту, який обмежений матеріалом інтерлінгвального простору. Він здебільшого легко сприймається вітчизняним реципієнтом, адже акумулює відомості традиційної культури, проте імпліцитний компонент окремих реалій може залишатися нерозкодованим, оскільки репрезентує інформацію історичних фонових знань, таку, що має виразну регіональну маркованість як-от: *трембіта, криївка, горівка*.

Отже, реалії використовуються для створення просторового континууму та часу, в яких відбуваються головні події та дають читачу можливість повною мірою відчувати атмосферу твору.